

Оцінювання реверсів рангів в нечіткому методі аналізу ієрархій при зміні параметрів функцій принадлежності

Н.І. Недашківська, Л.О. Креп

Вступ

Протягом останніх років метод аналізу ієрархій (MAI) та його модифікації набувають все ширшого використання. MAI застосовують для прийняття багатокритеріальних рішень в економіці, фінансах, бізнесі тощо. Модифікований MAI (MMAI) обробки нечіткої експертної інформації [1] дозволяє використовувати данні та інформацію від експертів що містять неповноту та невизначеність.

Одна з головних проблем при формалізації експертних оцінок за допомогою нечітких чисел та лінгвістичних змінних – це вибір виду і параметрів функції належності, який здебільшого здійснюється необґрунтовано і може не в повній мірі відображати реальну дійсність. Розробляються модифіковані MAI, в яких використовується лог-нормальний закон розподілу експертних оцінок [2], логіт- [3] і пробіт- [4] моделі з мультиноміальним законом розподілу оцінок експертів та інші [5]. Однак, питання строгого математичного обґрунтування того чи іншого закону розподілу експертних оцінок в MAI на сьогоднішній день залишається відкритим.

У зв'язку з цим, метою даної роботи є визначення однозначності представлення експертних оцінок в залежності від функції принадлежності (ФП) та впливу параметрів ФП на ранжування альтернатив при обчисленні локальних ваг за допомогою MMAI обробки нечіткої експертної інформації [1]. Основною задачею є оцінювання змін ранжувань альтернатив (реверс рангів) в методі MMAI, при представленні інформації за допомогою ФП [6–12], що найчастіше використовуються в літературних джерелах.

1. Постановка задачі розрахунку нечітких ваг за допомогою MMAI

Дано:

- $A^{\text{неч}} = \{(a_{ij}^{\text{неч}}) | i, j = \overline{1, n}\}$ - нечітка матриця парних порівнянь (НМПП), для якої $a_{ij}^{\text{неч}} = (x, \mu_{ij}(x))$ - нормальна нечітка множина і відображає результат парного

порівняння об'єктів O_i та O_j , $x \in \mathfrak{R}$, де $\mathfrak{R}$ - множина дійсних чисел. Значення функції приналежності $\mu_{ij}(x)$ нечіткої множини a_{ij}^{neq} є ступенем виконання переваги $O_i \succ O_j$;

- $\mu_{ij}(x)$ - функція приналежності трикутного виду: $\mu_{ij} = [l_{ij}, m_{ij}, u_{ij}]$, де $l_{ij} \leq m_{ij} \leq u_{ij}$, m_{ij} - значення інтервалу, в якому функція приналежності $\mu_{ij}(x)$ дорівнює одиниці.

Знайти:

- вектор нечітких ваг $w^{neq} = \{(w_i^{neq}) | i = \overline{1, n}\}$, який відображає переваги, записані в НМПП A^{neq} ;
- ранжування альтернатив за знайденими вагами w_i^{neq} .

2. Розв'язання задачі

Для розв'язання задачі розрахунку нечітких ваг в MMAI [1] використовується декомпозиційне представлення НМПП і здійснюється перехід до роботи з множинами рівня – інтервальними матрицями парних порівнянь (ІМПП) $A = A(\alpha)$, $\alpha \in [0,1]$:

$$A = \left\{ \left(a_{ij} \right) \middle| a_{ij} = [l_{ij}, u_{ij}], i, j = \overline{1, n} \right\}, l_{ij} \leq u_{ij} \quad (1)$$

Розглянемо двох-етапну лінійну модель MMAI знаходження інтервальних ваг $w = \left\{ \left(w_h \right) \middle| w_h = [w_h^l, w_h^u], h = \overline{1, n} \right\}$ з ІМПП (1) [1].

Етап 1 (знаходження найменших значень відхилень розширеніх інтервалів):

$$\text{Min } \Delta(\Delta 1, \Delta 2) = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n (\Delta 1_{ij} + \Delta 2_{ij}) \quad (2)$$

при обмеженнях

$$x_i - x_j + \Delta 1_{ij} \geq \ln(l_{ij}), \quad i = \overline{1, n-1}, \quad j = \overline{i+1, n}, \quad (3)$$

$$x_i - x_j - \Delta 2_{ij} \leq \ln(u_{ij}), \quad i = \overline{1, n-1}, \quad j = \overline{i+1, n}, \quad (4)$$

$$\Delta 1_{ij} \geq 0, \quad i = \overline{1, n-1}, \quad j = \overline{i+1, n}, \quad (5)$$

$$\Delta 2_{ij} \geq 0, \quad i = \overline{1, n-1}, \quad j = \overline{i+1, n}, \quad (6)$$

$$0 \leq a \leq x_i \leq b, \quad i = \overline{1, n}, \quad (7)$$

Змінні: x_l , $l = \overline{1, n}$ та $\Delta 1_{ij}$, $\Delta 2_{ij}$, $i = \overline{1, n-1}$, $j = \overline{i+1, n}$.

a, b - задані величини.

Етап 2 (знаходження логарифма інтервальної ваги $x_h = [x_h^l, x_h^u]$, $h = \overline{1, n}$):

$Min/Max x_h$

при обмеженнях (3) – (7) і

$$\sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n (\Delta 1_{ij} + \Delta 2_{ij}) = \Delta^*,$$

де Δ^* - оптимальне значення цільової функції (2) етапу 1.

Змінні: x_l , $l = \overline{1, n}$ та $\Delta 1_{ij}$, $\Delta 2_{ij}$, $i = \overline{1, n-1}$, $j = \overline{i+1, n}$.

Результатуючі ненормовані ваги $w_h = [w_h^l, w_h^u]$ дорівнюють $w_h^l = \exp(x_h^{*l})$,

$w_h^u = \exp(x_h^{*u})$, де x_h^{*l}, x_h^{*u} - оптимальні розв'язки задач мінімізації і максимізації етапу 2, відповідно.

3. Постановка задачі оцінювання зміни ранжувань (реверсу рангів) в MMAI при зміні параметрів функцій приналежності

В традиційному методі аналізу ієрархій експерти дають оцінки у вербальній шкалі відносної важливості: «рівна важливість» (кількісне вираження дорівнює 1) – «абсолютна перевага» (кількісне вираження дорівнює 9). Ця шкала отримала назву фундаментальної. Використання фундаментальної шкали є однією з переваг MAI над іншими методами експертного оцінювання, оскільки дозволяє оптимальним чином врахувати психофізіологічні особливості людини [13].

В даній роботі для представлення експертних оцінок розглядаються нечітки фундаментальні шкали, в яких лінгвістичним змінним відповідають трикутні функції приналежності (ФП) (рис.1, табл. 1). Досліджуються ФП з різними параметрами [6–12]. *Під реверсом рангів в даній роботі будемо розуміти зміну ранжувань альтернатив, знайдених за допомогою двох-етапної моделі MMAI, при зміні параметрів ФП нечітких експертних оцінок.* Задача полягає в оцінюванні двох видів реверсу рангів:

- 1) зміна найкращої (оптимальної) альтернативи;
- 2) зміна рангу будь-якої неоптимальної альтернативи.

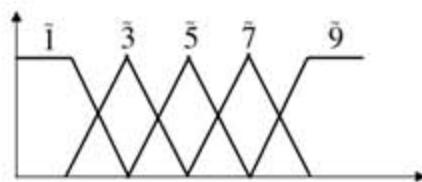

Рис.1. Нечітка фундаментальна шкала, ФП 1

Таблиця 1. Нечіткі фундаментальні шкали

Лінгвістична змінна	Нечіткі числа					
	ФП 1 [6, 7]	ФП 2 [8]	ФП 3 [9]	ФП 4 [10]	ФП 5 [11]	ФП 6 [12]
Рівна важливість $\tilde{1}$	$\tilde{1} = (1,1,3)$	$\tilde{1} = (1,1,1)$	$\tilde{1} = (1,1,1)$	$\tilde{1} = (1,1,2)$	$\tilde{1} = (1,1,1)$	$\tilde{1} = (1/2,1,3/2)$
Слабка перевага $\tilde{3}$	$\tilde{3} = (1,3,5)$	$\tilde{3} = (2,3,4)$	$\tilde{3} = (2,3,4)$	$\tilde{3} = (2,3,4)$	$\tilde{3} = (1,3,5)$	$\tilde{3} = (1,3/2,2)$
Сильна перевага $\tilde{5}$	$\tilde{5} = (3,5,7)$	$\tilde{5} = (4,5,6)$	$\tilde{5} = (4,5,6)$	$\tilde{5} = (4,5,6)$	$\tilde{5} = (3,5,7)$	$\tilde{5} = (3/2,2,5/2)$
Дуже сильна перевага $\tilde{7}$	$\tilde{7} = (5,7,9)$	$\tilde{7} = (6,7,8)$	$\tilde{7} = (6,7,8)$	$\tilde{7} = (6,7,8)$	$\tilde{7} = (5,7,9)$	$\tilde{7} = (2,5/2,3)$
Абсолютна перевага $\tilde{9}$	$\tilde{9} = (7,9,9)$	$\tilde{9} = (9,9,9)$	$\tilde{9} = (8,9,10)$	$\tilde{9} = (8,9,9)$	$\tilde{9} = (7,9,11)$	$\tilde{9} = (5/2,3,7/2)$
Проміжні значення між двома сусідніми судженнями: $\tilde{2}, \tilde{4}, \tilde{6}, \tilde{8}$	$\tilde{2} = (1,2,4)$ $\tilde{4} = (2,4,6)$ $\tilde{6} = (4,6,8)$ $\tilde{8} = (6,8,9)$	$\tilde{2} = (1,2,3)$ $\tilde{4} = (3,4,5)$ $\tilde{6} = (5,6,7)$ $\tilde{8} = (7,8,9)$	$\tilde{2} = (1,2,3)$ $\tilde{4} = (3,4,5)$ $\tilde{6} = (5,6,7)$ $\tilde{8} = (7,8,9)$	$\tilde{2} = (1,2,3)$ $\tilde{4} = (3,4,5)$ $\tilde{6} = (5,6,7)$ $\tilde{8} = (7,8,9)$	$\tilde{2} = (1,2,4)$ $\tilde{4} = (2,4,6)$ $\tilde{6} = (4,6,8)$ $\tilde{8} = (6,8,10)$	$\tilde{2} = (3/4,5/4,7/4)$ $\tilde{4} = (5/4,7/4,9/4)$ $\tilde{6} = (7/4,9/4,11/4)$ $\tilde{8} = (9/4,11/4,13/4)$

4. Приклад

Розглянемо приклад реверсу рангів при використанні різних ФП. Нехай експерт попарно порівнює чотири альтернативи і за результатами його лінгвістичних оцінок побудована наступна МПП:

$$\begin{pmatrix} \tilde{1} & \tilde{3} & \tilde{2} & \tilde{4} \\ 1/\tilde{3} & \tilde{1} & \tilde{4} & \tilde{7} \\ 1/\tilde{2} & 1/\tilde{4} & \tilde{1} & \tilde{9} \\ 1/\tilde{4} & 1/\tilde{7} & 1/\tilde{9} & \tilde{1} \end{pmatrix} \quad (8)$$

Для представлення цих експертних оцінок використаємо дві різні ФП, а саме, ФП 1 і ФП 2 (див.табл.1), тобто розглядатимемо дві НМПП

$$A_1^{\text{неч}} = \begin{pmatrix} (1,1,1) & (1,3,5) & (1,2,4) & (2,4,6) \\ (1/5,1/3,1) & (1,1,1) & (2,4,6) & (5,7,9) \\ (1/4,1/2,1) & (1/6,1/4,1/2) & (1,1,1) & (7,9,9) \\ (1/6,1/4,1/2) & (1/9,1/7,1/5) & (1/9,1/9,1/7) & (1,1,1) \end{pmatrix}$$

$$A_2^{\text{неч}} = \begin{pmatrix} (1,1,1) & (2,3,4) & (1,2,3) & (3,4,5) \\ (1/4,1/3,1/2) & (1,1,1) & (3,4,5) & (6,7,8) \\ (1/3,1/2,1) & (1/5,1/4,1/3) & (1,1,1) & (9,9,9) \\ (1/5,1/4,1/3) & (1/8,1/7,1/6) & (1/9,1/9,1/9) & (1,1,1) \end{pmatrix}$$

Задамося рівнем $\alpha = 0.1$. До кожної з цих НМПП застосуємо двох-етапну модель MMAI з параметрами $a = 0$ і $b = 20$. В результаті отримаємо інтервалні ваги альтернатив $w_1 = (0.40 \ 0.36 \ 0.16 \ 0.07)$ і $w_2 = (0.35 \ 0.44 \ 0.14 \ 0.07)$. Тому використання ФП № 1 в результаті дає найкращу першу альтернативу, а при використанні ФП № 2 найкращою є друга альтернатива. Таким чином, використання різних ФП для представлення лінгвістичних оцінок (8) призводить до різних найкращих альтернатив (реверс рангів первого виду).

5. Виконані експерименти

Для оцінювання чутливості отриманого за допомогою MMAI ранжування альтернатив до вибору нечіткої шкали було проведено комп’ютерне моделювання.

Умови моделювання:

1. випадковим чином вибираються лінгвістичні змінні – елементи верхньої трикутної частини НМПП з множини $\{\tilde{1}, \tilde{2}, \dots, \tilde{9}\}$;
2. використовуючи нечіткі шкали (див. табл. 1), формуються НМПП;
3. розраховуються елементи нижньої трикутної частини кожної НМПП за формулою $1/\tilde{x} = (1/c, 1/b, 1/a)$, де $\tilde{x} = (a, b, c)$ - елемент верхньої трикутної частини НМПП, що знаходиться у відповідній симетричній позиції;
4. діагональні елементи кожної НМПП дорівнюють нечіткому числу (1,1,1);
5. генеруються НМПП розмірності 4x4;

6. задаються рівні α для декомпозиційного представлення НМПП:
 $\alpha = 0.1, 0.2, \dots, 1;$
7. використовуючи двох-етапний алгоритм MMAI, розраховуються ваги;
8. перевіряється поява реверсу рангів першого або другого виду для деяких двох НМПП;

Оскільки попередні дослідження реверсів в інших задачах [14] виявили залежність частоти реверсів від присутності альтернатив-копій в множині альтернатив, то в даному моделюванні окрім розглядаються два випадки:

- **всі альтернативи різні** (серед елементів верхньої трикутної частини НМПП немає елемента «рівна важливість»);
- **в множині альтернатив присутні альтернативи-копії;**

6. Результати експериментів

Експеримент 1. Досліджується чутливість отриманого за допомогою MMAI ранжування альтернатив до вибору параметрів ФП: перевіряється зміна найкращої альтернативи чи зміна рангів інших альтернатив для деяких двох НМПП.

Параметри оптимізації: $a = 0$, $b = 20$. Загальна кількість досліджених матриць: $100*10*15 = 15000$, дляожної пари шкал $100*10 = 1000$ (де 100 – кількість ітерацій, 10 – кількість досліджених рівнів параметру α , 15 – кількість комбінацій пар ФП).

Наведемо основні отримані результати в залежності від присутності альтернатив-копій у множині альтернатив.

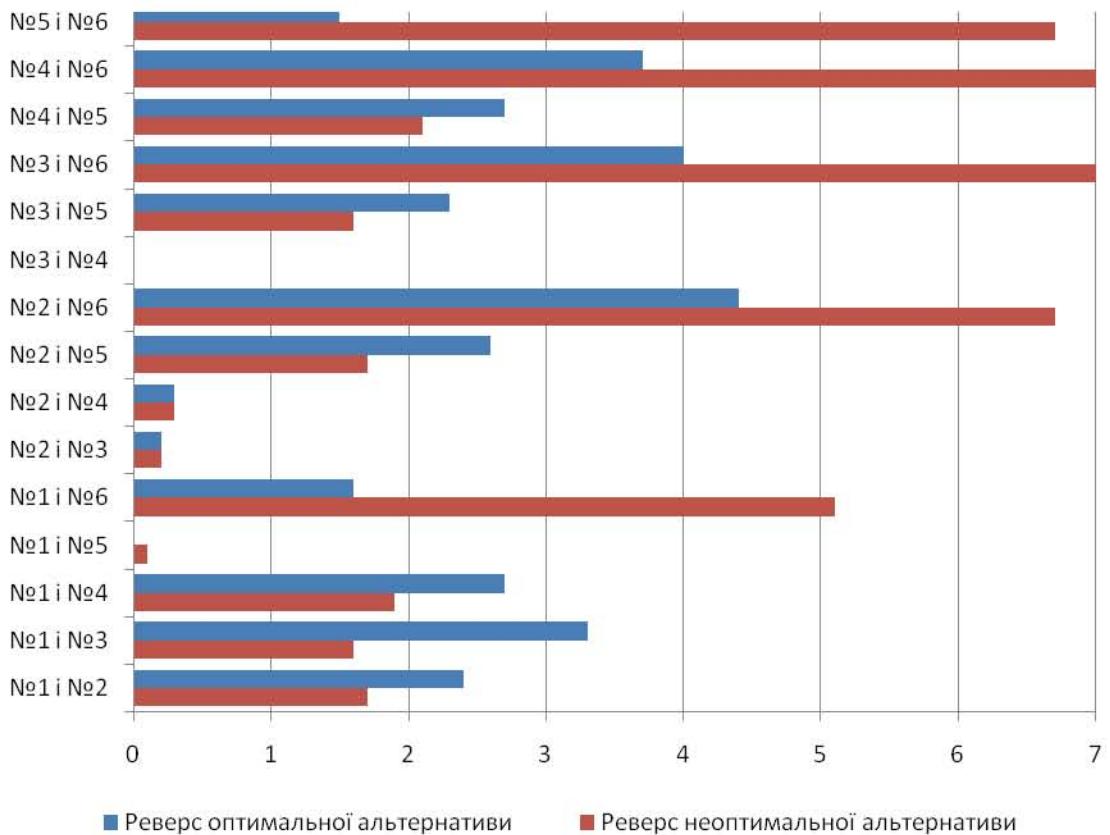
1.1 всі альтернативи різні (серед елементів верхньої/нижньої трикутної частини НМПП немає елемента «рівна важливість»)

Таблиця 2. Кількість реверсів оптимальної альтернативи (реверс першого виду)

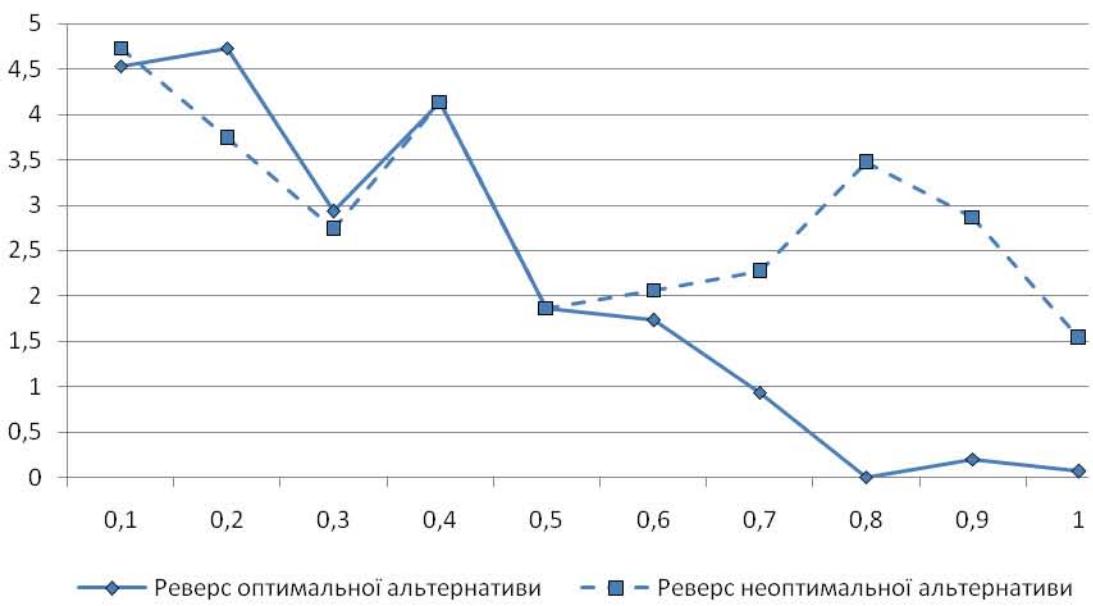
		Кількість реверсів при заданому рівні α										Середня частота, %
№ ФП	№ ФП	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	
1	2	5	6	2	4	3	2	2	0	0	0	2,4
1	3	9	6	5	7	3	1	2	0	0	0	3,3
1	4	6	5	2	8	4	2	0	0	0	0	2,7
1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	6	3	3	1	7	1	0	0	0	0	1	1,6
2	3	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0,2
2	4	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3
2	5	5	2	8	7	2	1	1	0	0	0	2,6
2	6	13	9	6	7	4	5	0	0	0	0	4,4
3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	5	5	6	4	2	0	4	2	0	0	0	2,3
3	6	7	12	6	3	4	7	0	0	1	0	4
4	5	4	9	3	3	3	2	3	0	0	0	2,7
4	6	5	8	5	10	3	2	4	0	0	0	3,7
5	6	5	3	2	2	1	0	0	0	2	0	1,5
Середня частота, %		4,53	4,73	2,93	4,13	1,87	1,73	0,93	0	0,2	0,07	2,1

Таблиця 3. Кількість реверсів неоптимальних альтернатив (реверс другого виду)

		Кількість реверсів при заданому рівні α										Середня частота, %
№ ФП	№ ФП	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	
1	2	3	3	0	4	3	1	0	2	1	0	1,7
1	3	4	8	0	1	1	0	2	0	0	0	1,6
1	4	5	4	1	1	2	2	1	2	1	0	1,9
1	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1
1	6	5	4	6	9	2	2	4	5	8	6	5,1
2	3	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0,2
2	4	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0,3
2	5	5	2	3	4	0	1	0	0	2	0	1,7
2	6	12	6	10	9	4	5	3	6	8	4	6,7
3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	5	6	3	0	1	2	1	2	1	0	0	1,6
3	6	9	6	8	9	2	7	8	11	6	5	7,1
4	5	7	2	0	4	2	2	2	1	1	0	2,1
4	6	6	10	10	9	4	4	5	14	8	3	7,3
5	6	8	8	3	11	4	5	7	9	7	5	6,7
Середня частота, %		4,73	3,73	2,73	4,13	1,87	2,07	2,27	3,47	2,87	1,53	2,9

Графік 1. Відсоток реверсів в залежності від ФП

Графік 2. Відсоток реверсів в залежності від рівня α

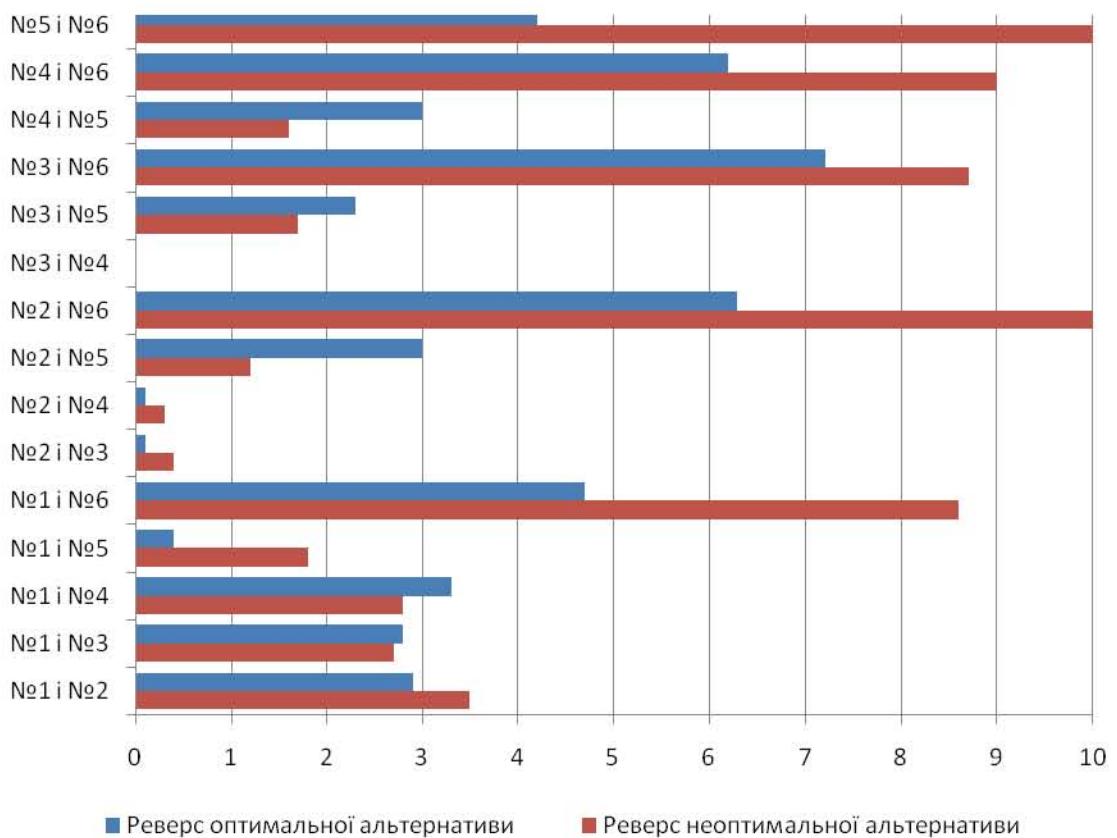
1.2. в множині альтернатив присутні альтернативи-копії (серед елементів верхньої трикутної частини НМПП присутні елементи «рівна важливість»)

Таблиця 4. Кількість реверсів оптимальної альтернативи (реверс першого виду)

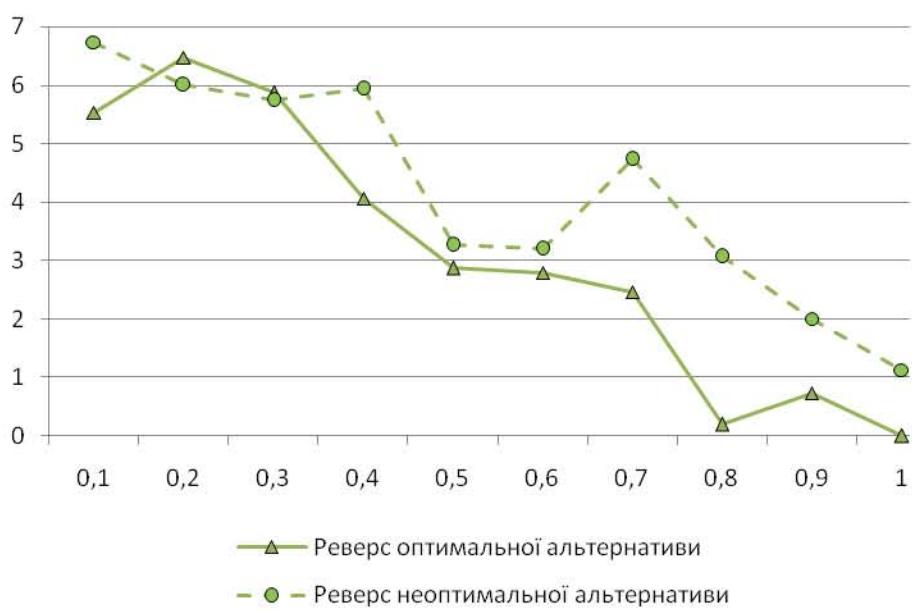
		Кількість реверсів при заданому рівні α										Середня частота, %
№ ФП	№ ФП	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	
1	2	4	6	6	2	5	2	2	0	2	0	2,9
1	3	5	7	5	2	4	3	2	0	0	0	2,8
1	4	7	7	8	2	1	3	4	0	1	0	3,3
1	5	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0,4
1	6	6	12	8	7	1	7	4	0	2	0	4,7
2	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1
2	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,1
2	5	5	8	6	2	4	2	3	0	0	0	3
2	6	13	13	15	10	3	4	3	1	1	0	6,3
3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	5	5	3	2	1	2	6	4	0	0	0	2,3
3	6	11	14	17	8	8	5	5	1	3	0	7,2
4	5	5	8	2	3	6	3	3	0	0	0	3
4	6	13	9	10	16	3	4	5	1	1	0	6,2
5	6	7	10	9	7	5	2	1	0	1	0	4,2
Середня частота, %		5,53	6,47	5,87	4,07	2,87	2,8	2,47	0,2	0,73	0	3,1

Таблиця 5. Кількість реверсів неоптимальних альтернатив (реверс другого виду)

		Кількість реверсів при заданому рівні α										Середня частота, %
№ ФП	№ ФП	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1	
1	2	7	3	5	4	4	3	5	3	1	0	3,5
1	3	5	6	4	3	1	1	5	1	1	0	2,7
1	4	7	4	3	3	3	3	2	2	1	0	2,8
1	5	2	4	4	2	1	0	2	3	0	0	1,8
1	6	11	9	14	14	4	6	10	12	4	2	8,6
2	3	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0,4
2	4	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0,3
2	5	2	2	1	1	3	1	2	0	0	0	1,2
2	6	17	15	11	16	6	8	15	6	7	2	10,3
3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	5	5	2	2	3	2	1	1	1	0	0	1,7
3	6	18	14	9	7	4	7	8	6	7	7	8,7
4	5	5	6	2	1	0	0	2	0	0	0	1,6
4	6	12	11	14	17	10	8	7	5	3	3	9
5	6	10	13	15	18	8	10	11	7	6	3	10,1
Середня частота, %		6,73	6	5,73	5,93	3,27	3,2	4,73	3,07	2	1,13	4,2

Графік 1. Відсоток реверсів в залежності від ФП

Графік 2. Відсоток реверсів в залежності від рівня α

Висновки

В роботі виконано оцінювання реверсу рангів альтернатив в методі MMAI при зміні параметрів функцій принадлежності (ФП) при обчисленні локальних ваг за допомогою модифікованого методу аналізу ієархій обробки нечіткої експертної інформації. Досліджено трикутні ФП з різними параметрами [6–12].

Результати моделювання, проведеного для випадковим чином заповнених матриць парних порівнянь, свідчать про те, що при зміні параметрів досліджуваних ФП зміна найкращої альтернативи мала місце в середньому в 2,1% випадків, а зміна рангів інших альтернатив – в 2,9% випадків, якщо всі порівнювані альтернативи різні. Якщо ж серед них присутня хоча б одна пара альтернатив-копій, тобто відповідна лінгвістична оцінка парних порівнянь дорівнює «рівна важливість», то відсоток зміни ранжування є вищим і дорівнює в середньому 3,1% для зміни найкращої альтернативи і 4,2% для зміни рангів інших альтернатив. Встановлено, що реверс рангів при зміні параметрів досліджуваних ФП виникає у випадку сильно неузгоджених оцінок експертів.

Реверси рангів при використанні ФП №2, №3 і №4, так само як і ФП №1 та №5, є найменшими, оскільки відповідні шкали мають подібну структуру і відмінності лише у визначенні нечітких чисел рівної важливості та абсолютної переваги.

При збільшенні рівня α кількість реверсів в середньому скорочується.

Список літератури

1. Панкратова Н.Д., Недашковская Н.И. Методология обработки нечеткой экспертной информации в задачах предвидения. Часть 1 // Проблемы управления и информатики. – 2007. - №2 - С. 40 – 55.
2. Laininen P., Hämäläinen R.P. Analyzing AHP-matrices by regression // European Journal of Operational Research. – 2003. – Vol.148, №3. – P.514 – 524.
3. Hahn E.D. Decision making with uncertain judgments: a stochastic formulation of the analytic hierarchy process // Decision Sciences. – 2003. – Vol.34, №3. – P.443 – 466.
4. Hahn E.D. Link function selection in stochastic multicriteria decision making models // European Journal of Operational Research. – 2006. – Vol.172, №1. – P.86 – 100.
5. Lipovetsky S., Conklin W.M. Robust estimation of priorities in the AHP // European Journal of Operational Research. – 2002. – Vol. 137, №1. – P.110 – 122.

6. Tien-Chin Wang, Yueh-Hsiang Chen. Applying fuzzy linguistic preference relations to the improvement of consistency of fuzzy AHP // Information Sciences. – 2008. – Vol. 178 – P.3755–3765.
7. Jiann Liang Yang, Huan Neng Chiu, Gwo-Hshiung Tzeng, Ruey Huei Yeh. Vendor selection by integrated fuzzy MCDM techniques with independent and interdependent relationships // Information Sciences. – 2008. – Vol. 178 – P. 4166–4183.
8. Amy H.I. Lee, Wen-Chin Chen, Ching-Jan Chang. A fuzzy AHP and BSC approach for evaluating performance of IT department in the manufacturing industry in Taiwan// Expert Systems with Applications. – 2008. – Vol. 34 – P. 96–107.
9. Muh-Cherng Wu, Ying-Fu Lo, Shang-Hwa Hsu. A fuzzy CBR technique for generating product ideas// Expert Systems with Applications. – 2008. – Vol. 34 – P.530–540.
10. Amy H.I. Lee. A fuzzy supplier selection model with the consideration of benefits, opportunities, costs and risks // Expert Systems with Applications. – 2009. – Vol. 36 – P.2879–2893.
11. Victor B. Kreng, Chao-Yi Wu. Evaluation of knowledge portal development tools using a fuzzy AHP approach: The case of Taiwanese stone industry // European Journal of Operational Research. – 2007. – Vol. 176. 1795–1810.
12. Osman Kulak, Cengiz Kahraman. Fuzzy multi-attribute selection among transportation companies using axiomatic design and analytic hierarchy process // Information Sciences. – 2005. – Vol. 170 – P.191–210.
13. Saaty T.L. Theory of the Analytic Hierarchy Process, Part 2.1. // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2003. - №1. – С.48 – 72.
14. Saaty, T.L. Rank from comparisons and from ratings in the analytic hierarchy/network processes// European Journal of Operational Research. – 2006. – Vol.168(2). –P. 557 – 570.